

Ke dvěma diskutovaným otázkám restitucí

Josef FIALA

Restituční předpisy poutají značnou míru pozornosti právní teorie a praxe. Jde o zcela přirozenou skutečnost, vždyť se dotýkají celé řady existujících právních vztahů, vytvářejí úplně nové právní vazby, od nichž se odvíjí opět další právní vztahy atd., přitom platí, že převážná část z nich je spojena s vlastnictvím. Proto je nutné, aby zásadní změna vlastnických vztahů, tj. nově vytvořené vlastnické vztahy v důsledku vydání věcí podle restitučních předpisů, proběhla zcela v souladu s příslušnými právními normami. Pohříchu je nutno konstatovat, že přijaté předpisy obsahují řadu nejasností a nejednoznačných řešení, čímž vyvolávají řadu problémů.¹ Od roku 1990 bylo publikováno již mnoho názorů, stanovisek, diskusí, jejichž autoři se snažili najít schůdnou cestu pro výklad a použití. Stanoviska však byla formulována často s opačnou polaritou, někdy i ovlivněna postavením a zájmy jejich autora, projevují se zkrátka subjektivní hodnocení.

Krátké ohlédnutí dokumentuje, že aktuální problémy se měnily s vývojem doby. Nejprve šlo o podmínky uplatňování nároků, postavení oprávněných osob, později o některé procesní otázky, následky rozhodování příslušných orgánů apod. Přitom však nešlo o pouhou interpretaci a aplikaci nynějších restitučních norem, ale současně o důsledky vytvořené různými předpisy v minulosti, které právě restituční normy napravují. V následujících řádkách se hodláme zabývat dvěma problémy, které byly již na stránkách odborných časopisů zčásti analyzovány, ale jak dokladují praktické zkušenosti, jejich rozbor byl proveden předčasně, tehdy ještě nebyly zcela aktuální, a jen okrajově (v souvislosti s řešením jiných sporných otázek). Jde jednak o následky nahrazení projevu vůle povinné osoby soudním rozhodnutím ve spojení se zápisy do katastru nemovitostí, jednak o spory v situacích, kdy věc byla vydána jen některým z oprávněných osob.

I.

Žaloby na prohlášení vůle a účinky rozsudků nahrazujících projev vůle na základě § 161 odst. 3 OSŘ velmi podrobně analyzoval M. Nypl.² Je škoda, že se s jeho závěry, dle našeho zjištění, řada soudců dosud řádně neseznámila. V předchozím období se totiž rozsudky nahrazující projev vůle vydávaly méně často, v zásadě ve sporech o splnění

¹ Příhodně nazvala svůj příspěvek týkající se jednoho restitučního sporného bodu M. Zuklínová „Jeden z mnoha v restitucích“, Právní praxe, 1993, 7, str. 424 a násl.

² Nypl, M.: K žalobám na prohlášení vůle, Právní praxe, 1993, 1, str. 27 a násl.

povinnosti ze smlouvy o budoucí smlouvě. Až restituční předpisy opět vedly k širšímu použití těchto rozsudků (na základě žalob oprávněných osob), a to i přes nejednoznačné vyjádření příslušných norem. S potěšením konstatujeme, že M. Nypl dospěl k témuž názoru, který jsme publikovali v našem předchozím příspěvku,³ když uvádí, že „praxe vcelku obecně (a správně) dovozuje, že procesním prostředkem oprávněné osoby není v těchto případech vindikace (žaloba na vydání), neboť žalobce do uzavření předpokládané dohody vlastníkem požadovaných věcí není a žalovaný tudíž do té doby povinnost věc vydat nemá. Uplatněním nároků u soudu podle obou citovaných zákonů (tj. 403/1990 Sb. a 87/1991 Sb.) dlužno za této situace rozumět žalobcovo právo přinutit žalovaného, aby uzavřel „dohodu o vydání věci“ – a to se může stát jen výrokem soudu, že je povinen to učinit, tj. projevit (prohlásit) o toni svou vůli.“⁴ Další podrobnosti z příspěvku M. Nypla nebudeme opakovat, odkazujeme na jeho publikované znění. Zaměříme se na doplnění některých skutečností, které navazují na zveřejněné myšlenky.

Jednou z otázek, které praxe řeší, je další postup po nabytí právní moci rozsudku, kterým se nahrazuje projev vůle povinné osoby, přičemž povinná osoba dále odmítá smlouvu uzavřít. Je možné domáhat se soudního výkonu rozhodnutí podle § 351 a násl. OSŘ, tj. stejně jako v případě uložení povinnosti na nezastupitelný čin ukládáním pokut? Názory obhajující tento způsob výkonu rozhodnutí vycházejí z formulace enunciátů, podle nichž je žalovaný povinen uzavřít smlouvu určitého obsahu (zde o vydání věci). Objevily se také rozsudky, které stanovily určitou lhůtu (obvykle 15 dnů) na splnění této povinnosti. Uplynutím určené lhůty by se rozsudek stal vykonatelným ve smyslu § 161 odst. 1 OSŘ a bylo by nutné domáhat se exekuce podle § 351 OSŘ. Tato stanovisko však neodpovídá povaze rozsudků nahrazujících projev vůle. Samotný pravomocný rozsudek totiž nahrazuje dosud neuskutečněný projev vůle, tudíž není možné domáhat se provedení projevu vůle, když tento projev již byl nahrazen. To ve svých důsledcích znamená, že na základě pravomocného rozsudku ukládajícího prohlášení vůle a nahrazujícího toto prohlášení nelze podat návrh na soudní výkon rozhodnutí v případě, že povinný nesplnil dobrovolně jemu uloženou povinnost a nelze proto použít postup podle § 351 OSŘ. Jestliže byla povinné osobě uložena povinnost uzavřít s oprávněnou osobou dohodu o vydání věci, jejíž obsah byl ve výroku pravomocného rozsudku přesně stanoven, pak sám tento pravomocný rozsudek nahradil prohlášení vůle potřebné k uzavření smlouvy. Nejsou proto dány podmínky k tomu, aby splnění povinnosti uzavřít smlouvu bylo vymáháno ukládáním pokut povinné osobě, tj. nelze postupovat podle § 351 OSŘ.⁵

K tomu ještě zdůrazňujeme, že okamžikem nabytí právní moci je uzavřena dohoda o vydání věci. Rozsudek nahradil pouze projev vůle jedné smluvní strany, povinné osoby.

³ Fiala, J.: Soudní uplatňování nároků podle zák. 87/1991 Sb., Bulletin advokacie, 1992, 2, str. 16 a násl.

⁴ Nypl, M.: cit. dílo, str. 28

⁵ Tento názor byl vyjádřen v rozsudku NS ČSR ze dne 16. 11. 1973, 3 Cz 53/73 v souvislosti k exekuci na splnění povinnosti uzavřít kupní smlouvu (viz Bulletin Nejvyššího soudu ČSR, 1974, č. 4, poř. č. 41). Evidentní nepochopení této konstrukce prokázal I. senát býv. Ústavního soudu ČSFR v odůvodnění nálezu uveřejněného pod č. 16/1992 (srov. Sbíрку usnesení a nálezů Ústavního soudu ČSFR, str. 83), zejména tvrzením, že žaloba na uzavření dohody o vydání věci (ve srovnání se žalobou na vydání věci) zpomaluje řešení restitučních nároků, protože by bylo třeba nejprve žalovat na uzavření smlouvy a potom znova na splnění povinnosti z takto uzavřené smlouvy.

Jsou tak splněny požadavky hmotně právních předpisů na uzavření smlouvy (§ 44 OZ). Nelze proto tvrdit, že právní skutečností vedoucí ke vzniku vlastnického práva je bezprostředně rozhodnutí soudu. Takovou skutečností je zde pouze dohoda o vydání věci, což je nutno vzít v úvahu při dalším postupu. S M. Nyplem jsme se také shodli v tom, že smlouva uzavřená výše uvedeným postupem (s nahrazením projevu vůle jedné smluvní strany rozsudkem soudu), vyžadovala registraci státním notářstvím,⁶ přičemž M. Nypel dále vyjádřil přesvědčení, že stejně budou postupovat katastrální úřady po 1. lednu 1993. Bohužel, jeho přesvědčení se nesplnilo, známe řadu katastrálních úřadů, které nepokládají za právní skutečnost vedoucí k nabytí vlastnického práva dohodu o vydání věci, nýbrž tvrdí, že určující právní skutečností bylo rozhodnutí soudu. Tato konstrukce však má velmi závažné následky, jež se odvíjejí od rozdílného postupu při smluvním převodu (vklad) a při nabytí vlastnického práva rozhodnutím příslušného orgánu (záznam).

Nesprávná stanoviska opět vyplývají z málo používaného postupu. Přesto lze nalézt několik dalších argumentů dokládající správnost našeho názoru. Např. J. Pužman již krátce po nabytí účinnosti nynějšího obč. zákoníku potvrzoval koncepci, že převod nemovitosti z *pacta de contrahendo* je po nahrazení projevu vůle jedné ze smluvních stran účinný registrací smlouvy státním notářstvím.⁷ Ze stejné myšlenkové konstrukce vycházela také soudní praxe, která řešila již další návaznosti, a to vymezení dokladů, jež bylo nutné předložit v registračním řízení.⁸ V tomto případě bývá. Nejvyšší soud ČSR opakovaně dovozoval, že rozsudek soudu nahrazuje projev vůle jen jedné strany, proto je nutno, aby spolu s pravomocným rozsudkem byl státnímu notářství předložen prvopis smlouvy podepsaný kupujícími. Své rozhodnutí zdůvodnil soud tím, že ani rozsudek, který obsahuje znění kupní smlouvy, nemůže nahradit smlouvu samotnou, která je dvoustranným právním úkonem a kterou mohou uzavřít jen účastníci smlouvy. Pokud byl v předmětné věci státnímu notářství předložen pouze rozsudek nahrazující projev vůle jedné strany, nikoliv smlouva podepsaná i ostatními účastníky, a státní notářství smlouvu, jejíž text byl součástí rozsudku soudu, registrovalo, porušilo státní notářství zákon.

Z těchto zkušeností lze učinit závěry pro současné období. Dohoda o vydání věci uzavřená v okamžiku nabytí právní moci rozsudku, kterým se nahrazuje projev vůle povinné osoby, podléhá vkladu do katastru nemovitostí (je-li předmětem dohody nemovitost) podle § 2 zák. č. 265/1992 Sb., o zápisech vlastnických a jiných věcných práv k nemovitostem. Další náležitosti vyplývají z vyhl. č. 126/1993 Sb., především § 37 a násl. Předmětem vkladu bude vlastnické právo zapisované na základě dohody o vydání věci (§ 37, písm. f)), počet kopií, příp. počet vyhotovení geometrického plánu a další požadavky obsahuje § 38 této vyhlášky.

Úplně na závěr této části výkladu připomeňme, že výše uvedené závěry se netýkají postupu podle zák. č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku, ve znění pozdějších předpisů. U tohoto restitučního zákona dochází, pro případ, že není uzavřena dohoda o vydání věci, k rozhodnutí pozemkového úřadu o vlastnictví (srov. § 9 odst. 4). Za této situace je třeba provést záznam v katastru ne-

⁶Nypel, M.: cit. dílo, str. 33, Fiala, J.: cit. dílo, str. 20.

⁷Pužman, J.: Právní nároky a jejich uplatňování, Praha 1965, str. 249.

⁸Srov. rozsudek NS ČSR ze dne 25. 7. 1980, 4 Cz 28/80, Bulletin Nejvyššího soudu ČSR, 1982, č. 1, poř. č. 10.

movitostí, nakořik rozhodnutí pozemkového úřadu mělo konstitutivní účinky, nebylo jen nahrazením chybějícího projevu vůle.

Při této příležitosti učiníme jen velmi stručný exkurs. Pozemkové úřady, nedojde-li k dohodě o vydání nemovitosti, rozhodují o vlastnictví oprávněné osoby. V návaznosti na změnu předpisů o evidenci nemovitostí si některé pozemkové úřady vyložily předpisy o zápisech vlastnických vztahů dost svérázně a výrok svého rozhodnutí formulují tak, že „...podle ustanovení 9 odst. 4 Zákona o půdě se vkládá právo vlastnické pro oprávněnou osobu...“. Jde o evidentní omyl, neboť o vkladu (jeho povolení či zamítnutí) mohou rozhodovat jen a jediné katastrální úřady.

II.

Všechny restituční předpisy poskytují ochranu pro případ, že věc byla vydána jiným osobám. V úvodu ocitujeme příslušná ustanovení:

- a) § 9 odst. 2 zák. č. 403/1990 Sb., o zmírnění následků některých majetkových krivd, ve znění pozdějších předpisů:
„Osoby, které uplatní nárok ve lhůtě uvedené v § 19 a jejichž nároky nebudou uspokojeny, mohou vůči osobám, kterým byla věc vydána, uplatnit své nároky u soudu ve lhůtě do jednoho roku ode dne účinnosti tohoto zákona“. Toto ustanovení v původním znění zákona nebylo obsaženo, do zákona bylo zařazeno až novelou – zák. č. 137/1991 Sb., který nabyl účinnosti dne 15. 4. 1991.
- b) § 5 odst. 5 zák. č. 87/1991 Sb., o mimosoudních rehabilitacích, ve znění pozdějších předpisů: „Byla-li věc vydána, mohou osoby, jejichž nároky uplatněné ve lhůtě v odstavci 2 nebyly uspokojeny, tyto nároky uplatnit u soudu vůči osobám, kterým byla věc vydána, do jednoho roku ode dne účinnosti tohoto zákona.“
- c) § 13 odst. 2 zák. č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku, ve znění pozdějších předpisů:
„Byla-li nemovitost vydána podle § 9, mohou osoby, jejichž nároky uplatněné ve lhůtě uvedené v odstavci 1 nebyly uspokojeny, tyto nároky uplatnit u soudu vůči osobám, kterým byla nemovitost vydána, do šesti měsíců ode dne skončení lhůty uvedené v odstavci 1.“

I když všechna citovaná ustanovení přijala tehdejší FS ČSFR v průběhu tří měsíců na jaře 1991 (od 21. února do 21. května), jsou na první pohled patrné rozdíly mezi nimi. Je otázkou, nakořik jsou tyto rozdíly dílem clevědomé zákonodárné činnosti. Přitom je zajímavé, že nejprve byla přijata úprava v zák. č. 87/1991 Sb., pak novela zák. č. 403/1990 Sb., nakonec zák. č. 229/1991 Sb. Nejvíce jsou si podobné první a třetí regulace, tedy ani z historického hlediska nelze shledat žádné důvody pro rozdílnou dikci. Jsme však přesvědčeni, že ve zjištěných rozdílech nelze hledat zákonodárcův záměr. Tehdejší „svobodně zvolený“ parlament neměl čas zabývat se takovými „drobnostmi“. Vlastní zkušenost ze zákonodárného procesu nás vede k přesvědčení, že není možné spoléhat na jakési „ratio“ zákonodárce, které by mohlo být vodítkem k řešení některých sporných záležitostí. Z těchto důvodů budeme uvažovat o všech třech restitučních předpisech ve stejné rovině, k určitým odlišnostem se vyjádříme v příslušných souvislostech.

Smysl citovaných ustanovení lze spatřovat v tom, že takto umožňuje zákon oprávněným osobám uplatnit své nároky pro případ, že by věc (nemovitost podle zák. č. 229/1991 Sb.) byla vydána jen některým z oprávněných osob. Nelze vyloučit situace, kdy při uzavírání dohody o vydání věci byla opomenuta některá z více oprávněných osob (tj. osob, které podaly výzvu ve lhůtě) nebo situace, že byla dohoda uzavřena ještě před koncem lhůty, a po uzavření dohody podala výzvu další oprávněná osoba (příp. osoby).

Úmyslně zdůrazňujeme, že – byť tak žádný u citovaných předpisů výslovně nestanoví – musela být věc vydána oprávněné osobě. Pokud by byla vydána někomu, kdo nesplnil podmínky stanovené pro určení okruhu oprávněných osob, považujeme takovou dohodu o vydání za absolutně neplatnou ve smyslu § 39 obč. zákoníku. Z toho vyplývá, že pokud takové osobě byla věc vydána, nemohla k ní nabýt vlastnické právo a bude záviset na její dobré víře, v jakém postavení (oprávněný držitel nebo neoprávněný držitel) se bude nacházet. Tento závěr je velmi významný pro eventuální další uplatnění práv a povinností této osoby. Nelze totiž připustit, aby i osoba, která nevyhovuje stanoveným náležitostem, získala takové postavení, že vůči ní může uplatnit nárok jen jiná oprávněná osoba. A co v případě, že jiná oprávněná osoba již žádá není? Tím by se vytvořil takový stav, že věc byla vydána neoprávněné osobě, ale nárok by vůči ní již nikdo nemohl uplatnit. Byl snad takový záměr zákonodárců? Doufejme že nikoliv. Proto bude třeba odlišit situace, kdy věc byla vydána neoprávněným osobám, jinými slovy, kdy věc vůbec neměla být vydána, a situace, kdy byla vydána osobám, jež stanovené požadavky na jejich zařazení do okruhu oprávněných osob splnily. Zatímco u prvních případů jde o absolutní neplatnost dohody o vydání, u druhých lze hovořit o jakési „obdobě“ relativní neplatnosti. V posléze uvedených situacích totiž podmínky pro vydání byly splněny, z řady důvodů (objektivních i subjektivních) nebylo možné zjistit, že existují i jiné oprávněné osoby (ať již jejich nárok předchází nebo je souběžný s nárokem těch, kterým byla věc vydána). Protože však těmto osobám, kterým věc byla vydána svědčí nabývací titul, je nutno je považovat za vlastníky vydaných věcí. Tím je diametrálně odlišná první situace, kdy vlastnické právo nemohly nabýt ty osoby, které nebyly oprávněnými, a vlastníky jsou nadále osoby povinné (přesněji původní vlastníci, neboť v řadě případů byla povinnou osobou odlišná od vlastníka). Dojde-li tedy k situaci, že věc byla vydána neoprávněné osobě, může se (mohla se) oprávněná osoba domáhat svých nároků vůči povinné osobě a v rámci tohoto řízení se jako předběžná otázka posoudí absolutní neplatnost dohody o vydání věci uzavřené mezi povinnou osobou a neoprávněnou osobou.

Jestliže však byla věc vydána osobě oprávněné, může jiná oprávněná osoba postupovat jen dle výše uvedených ustanovení. To znamená, že se může domáhat svých nároků u soudu. Aktivně legitimována k podání žaloby je pouze oprávněná osoba (tj. osoba splňující požadavky stanovené v jednotlivých restitučních předpisech), avšak pouze taková, jejíž nárok nebyl uspokojen, ovšem věc byla vydána jiné oprávněné osobě. Může přitom jít o případy, kdy její nárok nebude uspokojen vůbec (tj. domáhající se nebude účastníkem smlouvy o vydání věci) a nebo bude uspokojen jen zčásti (např. bude uzavřena smlouva s několika oprávněnými osobami, přičemž některá z nich bude namítat, že podíl jiné z nich je neoprávněně vyšší, a to na její úkor – tento postup lze oprávněné osobě přiznat i tehdy, jestliže se jí nepodařilo dosáhnout realizace svých nároků v procesu uzavírání dohody a její následné registraci, či řízení o povolení vkladu, ev. schválení dohody pozemkovým

úřadem, včetně využití opravných prostředků). Pasivně legitimováni jsou ti, kterým byla věc na základě dohody o vydání věci vydána. Přitom však nemusí jít o faktické vydání, důležitý je okamžik, kdy nastaly účinky dohody (registrace, vklad, schválení).

Při řešení otázky dalšího postupu oprávněných osob, zejména při určení čeho se oprávněné osoby mohou domáhat, je nutno vyjít z dikce zákonů. Všechny předpisy stručně uvádějí, že oprávněné osoby mohou u soudu uplatnit své nároky, v zásadě ty nároky, které byly uplatněné u povinné osoby a nebyly uspokojeny. V úvahu přichází prakticky 4 možnosti:

- a) reivindikace,
- b) určení, že oprávněná osoba je vlastníkem (spoluvlastníkem) vydané věci,
- c) uzavření dohody o vydání věci (podílu na věci),
- d) poskytnutí finanční náhrady.

ad a) Vydání věci (vyklizení) přichází obecně v úvahu tehdy, jestliže dochází k zásahu do vlastnického nebo podobně chráněného práva (např. práva držby) tím, že někdo neoprávněně takovou věc zadržuje. Jestliže byla věc vydána někomu, kdo je oprávněnou osobou, avšak existuje silnější právo jiné oprávněné osoby, bylo by možné konstatovat, že uplatněním nároku u soudu, má osoba, již byla věc vydána, tuto věc neoprávněně, čímž by byl splněn jeden ze znaků reivindikace. Podmínkou úspěchu reivindikační žaloby je však také důkaz subjektivního práva aktivně legitimovaného. Podle všech tří restitučních předpisů však oprávněné osobě vznikne nejprve jen právo na vydání věci, nikoliv ještě subjektivní právo k této věci. Nic na tom nemění ani zák. č. 403/1990 Sb., dle něhož již uzavřením smlouvy o vydání věci pozbývají platnosti rozhodnutí o odnětí (jde o evidentní pochybení, neboť od uzavření smlouvy až do její registrace, příp. vkladu s účinky k podání návrhu na vklad, ev. ke 4. 1. 1993, jestliže byl podán návrh na registraci a státní notářství dohodu neregistrovalo do 31. 12. 1992, by zde bylo období, v němž by nikdo nebyl vlastníkem). U obou dvou dalších restitučních zákonů je nutno usuzovat, že až do vydání movitých věcí (zák. č. 87/1991 Sb.) nebo do registrace (vkladu) smlouvy o vydání nemovité věci, příp. jejího schválení pozemkovým úřadem, je vlastníkem povinná osoba. Vlastnické právo nabývají oprávněné osoby až těmito skutečnostmi. Pokud nejsou vlastníky, nemohou žalovat na vydání věci.

ad b) Obdobnou argumentaci lze použít také při úvahách o možnosti určovací žaloby, kterou by oprávněné osoby se domáhaly určení, že jsou vlastníky nebo spoluvlastníky věci vydané jiným oprávněným osobám. Vlastníky by se tyto oprávněné osoby údajně mohly stát, jestliže byla věc vydána oprávněným osobám stojícím v pořadí za nimi, spoluvlastníky tehdy, jestliže patří tyto osoby do stejné skupiny oprávněných osob, jako ty osoby, kterým věc byla vydána. Také zde musí být obdobná odpověď: určovací žalobu nelze použít, neboť oprávněné osoby se vlastníky ani spoluvlastníky dosud nestaly.

ad c) Za nejschůdnější a právně „nejčistší“ považujeme uplatnění nároku na uzavření dohody o vydání věci. První skupina argumentů podporující náš závěr vyplývá z doslovného výkladu restitučních zákonů, zejména zák. č. 403/1990 Sb. a zák. č. 87/1991 Sb. Nejlépe to vyjadřuje zák. č. 87/1991 Sb., dle něhož oprávněná osoba může nároku uplatněné u povinné osoby ve lhůtě a neuspokojené uplatnit u soudu vůči osobám ... (§ 5 odst. 5). Zákon sám používá zájmeno „tyto“, čímž považuje nároky, které vznikly oprávněné

osobě a nebyly uspokojeny, za totožné s nároky, které může uplatnit vůči oprávněným osobám. A protože primárně vzniká nárok na uzavření dohody o vydání věci (§ 5 odst. 3), je nutné žalovat na uzavření dohody o vydání věci, resp. dohody o vydání spoluvlastnického podílu. Po uzavření takové dohody (bude-li vydávanou věcí nemovitost, tak až po její registraci nebo vkladu) může následovat vydání věci nebo podílu in natura.

Druhá skupina argumentů může být označena jako soubor věcných důvodů. Vydáním movité věci (a jejím převzetím), jakož i registrací dohody o vydání nemovité věci (vkladem, schválením), vzniklo oprávněné osobě vlastnické právo. Asi jen obtížně bychom dokazovali neplatnost takové smlouvy pro rozpor se zákonem, zejména se zřetelem na pouhou jednoroční lhůtu stanovenou pro uplatnění nároku vůči takovým osobám (ev. lhůtu do 31. 7. 1993 dle zák. č. 229/1991 Sb.). Proto je třeba zvolit takové právní prostředky, kterými lze nedostatky napravit. Nejpraktičtější se nám opět jeví dohoda o vydání věci nebo podílu, která, zejména u nemovitosti, může zohlednit skutečný stav, jakož i vzájemný vztah všech oprávněných osob.

Petit žaloby bude mít obdobný obsah jako petit, jímž se oprávněné osoby domáhají svých nároků vůči osobě povinné. Lze proto obdobně využít všechny poznatky, na něž se odkazuje v první části tohoto příspěvku.

Zdánlivě jiné formulace použité v zák. č. 229/1991 Sb. vedou k domněnce, že je nutno postupovat odlišně od předchozích dvou předpisů. Prozkoumáme-li podrobně ustanovení § 9 zák. č. 229/1991 Sb., spatřujeme, že prvotním nárokem je zde opět nárok na uzavření dohody s povinnou osobou. Nespátřujeme proto důvod, aby podle § 13 odst. 2 zák. č. 229/1991 Sb. žalovaly oprávněné osoby na vydání věci.

ad d) Vyloučit nelze ani možnost domáhat se finanční náhrady vůči osobám, kterým věc byla vydána. Je vhodné kalkulovat i s tím, že oprávněné osoby převedly vydané věci již jiným osobám. S ohledem na to, že jsme je považovali za vlastníky vydaných věcí, nelze se domáhat neplatnosti smlouvy, avšak přichází v úvahu náhrada škody, která tímto postupem vznikla. Proto lze doporučit, aby žaloba, kterou se oprávněné osoby budou domáhat svých nároků vůči osobám, jímž byla věc vydána, obsahovala i návrh na vydání předběžného opatření, kterým bude uložena povinnost zdržet se dispozic s vydanou věcí. Z důvodu opatrnosti by však přicházelo v úvahu použití alternativního petitu (žaloba na uzavření dohody a případně finanční náhrada).

Určité nejasnosti se objevily také v povaze lhůty, příp. jejího konce (jen u zák. č. 403/1990 Sb.). V jiném příspěvku⁹ jsme uveřejnili názor, že povaha lhůty pro uplatnění nároku je lhůtou promlčecí (v souvislosti s uplatněním nároku oprávněných osob vůči osobám povinným; lhůta pro uplatnění nároku oprávněných osob má stejný charakter). Důvody, které nás vedly k takovému závěru, spočívaly v ryze pozitivistickém přístupu k právní úpravě. Šlo především o dvě skutečnosti: K tomu, aby nárok zanikl uplynutím této lhůty, by musel být takový následkem v zákoně přímo stanoven. Protože s uplynutím lhůty není výslovně spojen zánik nároku, je třeba vycházet z majetkové povahy práva

⁹Fiala, J., Pekárková, V.: K zákonom o mimosoudních rehabilitacích, Právo a zákonost, 1991, 9, str. 525

oprávněné osoby na uzavření dohody o vydání věci a její vydání. Tento náš názor byl podroben kritice, především J. Eliášem.¹⁰

J. Eliáš se sice s námi shodl, že dikce zákona má být jasná a zejména také jednoznačná, ovšem tvrdí, že pokud právní předpis stanoví, že nárok lze uplatnit u soudu jen do určitého dne, pak je to synonymum lhůty propadné. Nemůžeme sdílet tento závěr v obecné rovině, neboť popírá doposud traktované principy prekluzivních lhůt. Nicméně, a to nevyplývá z našeho dřívějšího příspěvku přesně, ač jsme tak vyjadřovali v ústních diskusích, považovali jsme za vhodné, aby stanovená lhůta měla prekluzivní charakter, což mělo být v zákoně *expressis verbis* řečeno. Proto také lze uzavřít, že praxe se přiklonila k chápání lhůty pro uplatnění nároku jako lhůty prekluzivní, což nás vede k opodstatněnému závěru, že toto pojetí bude zachováno také v relaci ke lhůtám pro uplatnění nároků oprávněných osob vůči osobám, kterým byla věc vydána.

Jisté, naštěstí jen ojedinělé, pochyby se vyskytly při určování konce lhůty podle zák. č. 403/1990 Sb., resp. podle jeho novely zák. č. 137/1991 Sb. Zde je nutno podotknout, že novela se stala integrální součástí původního zákona, a tudíž je třeba konstatovat, že lhůta počala běžet účinností zák. č. 403/1990 Sb., nikoliv až účinností novelizace. Pokud bychom trvali, že jde o novou lhůtu, tak ve smyslu čl. II zák. č. 137/1991 Sb. by lhůta skončila nejpozději dnem 31. srpna 1991, a tudíž by ani nemohla celá roční lhůta proběhnout.

* * *

On the Two Currently Discussed Problems of Restitution

Interpretation and application of restitutionary laws is a topical set of problems connected with affecting many proprietary relations (restitution may be taken as one of the forms of the privatization process currently underway in the Czech Republic). Legal theory and practice pays much attention to a number of problems demanding to be resolved adequately.

The author analyzes two issues that may now be encountered. The first of them is actions on the declaration of will, with the help of which eligible persons seek liable persons' making the contract of restitution of a thing. Court decisions supplementing manifestation of will lead to the conclusion of the contract and thus the ownership of a thing (reality) is obtained only by recording the deal into the land register. The second one is disputes in which the eligible persons assert their claims against persons the property was given. The essential question herein consists in determining what is to be claimed. The author comes to the conclusion that neither the reivindicatory action nor the action on determining the eligible person to be the owner (co-owner) of a thing is possible to use, but it is necessary to claim the agreement of restitution of a thing be made.

¹⁰Eliáš, J.: Příspěvek do diskuse o obsahu a dosahu zákona č. 87/1991 Sb., Právo a zákonost, 1992, 3, str. 179 a násl.